

ТАРИФОУТВОРЕННЯ У МІСЬКИХ ВОДОКАНАЛАХ: ЕКОНОМІЧНІ РЕАЛІЇ, ТЕХНІЧНІ ОБМЕЖЕННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ РАМКИ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАПИТІВ

Віталій Письменний
Віталій Рудан

2026

УДК 628.1:338.5:351.824.11
JEL Classification: L95, L51, L43

DOI: 10.5281/zenodo.20817738

Письменний В., Рудан В. Тарифоутворення у міських водоканалах: економічні реалії, технічні обмеження та інституційні рамки: звіт за результатами інформаційних запитів. Тернопіль: ГО «Науково-аналітична спілка», 2026. 24 с.

У звіті узагальнено результати опрацювання відповідей на інформаційні запити, надіслані до КП «Черкасиводоканал» (лист від 30.04.2026), КП «Водоканал» м. Запоріжжя (лист №12-88-26-04.3 від 19.05.2026), КП «Тернопільводоканал» (лист №В-2112 від 19.05.2026) і ЛМКП «Львівводоканал» (лист №ДВ-9285 від 22.05.2026) щодо особливостей формування тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення. Проаналізовано економічні, технічні й інституційні чинники, що впливають на рівень тарифів, фінансову стійкість підприємств, стан інфраструктури та прозорість управлінських рішень.

Звіт буде корисним для представників органів державної влади та місцевого самоврядування, працівників комунальних підприємств, науковців, журналістів, а також усіх, хто цікавиться проблемами функціонування та розвитку водопровідно-каналізаційного господарства України.

© Віталій Письменний, 2026

© Віталій Рудан, 2026

© ГО «Науково-аналітична спілка», 2026

Світлій пам'яті мого батька
Письменного Валерія Івановича, який був першим
і найприскіпливішим рецензентом моїх праць,
мудрим порадиником та невичерпним джерелом
підтримки на науковому шляху.

ПЕРЕДМОВА

Вода у сучасному місті давно перестала бути лише базовою комунальною послугою. За кожним її кубометром стоїть складна система насосних станцій, електроенергії, мереж, ремонтів, реагентів, працівників й управлінських рішень, які щодня забезпечують функціонування міського середовища. Водночас саме тарифи на водопостачання та водовідведення залишаються однією з найбільш дискусійних тем у сфері житлово-комунального господарства. Для населення вони переважно асоціюються зі зростанням платіжок, тоді як для самих водоканалів – з постійною боротьбою за фінансове виживання. У цій суперечності залишається поза увагою важлива деталь: тарифи є не лише ціною послуги, а фактичним відображенням стану інфраструктури, якості управління підприємством і здатності підтримувати критично важливі елементи життєзабезпечення.

Українські підприємства водопровідно-каналізаційного господарства працюють в умовах, коли витрати зростають швидше, ніж переглядаються тарифи. Найбільший тиск створює електроенергія, яка для багатьох водоканалів стала ключовою статтею витрат, адже подача й очищення води є енергоємними процесами. До цього додаються витрати на оплату праці, ремонти, податки та обслуговування зношених мереж. Значна частина інфраструктури будувалася ще десятки років тому і сьогодні функціонує в режимі постійного аварійного відновлення. У результаті тарифи часто виконують не стільки функцію розвитку, скільки функцію підтримання мінімальної працездатності системи. Це породжує замкнений цикл: зношені мережі збільшують втрати води та витрати підприємств, а недостатність коштів не дозволяє здійснювати масштабну модернізацію.

Окремою, проте не менш важливою, є проблема непрозорості тарифоутворення. Попри існування нормативних методик і процедур затвердження тарифів, для більшості споживачів механізм їх формування є закритим і складним для розуміння. Зазвичай суспільна дискусія навколо тарифів зводиться лише до питання кінцевої ціни, тоді як структура витрат, масштаби втрат води, інвестиційні програми чи ефективність використання ресурсів залишаються поза увагою. Разом з тим самі підприємства нерідко працюють у середовищі регуляторних компромісів, коли економічно обґрунтовані витрати затверджуються лише частково, а рішення щодо тарифів мають економічний і соціально-політичний характер. У таких умовах тарифи стають точкою перетину інтересів громади, місцевої влади, регулятора та самого підприємства.

Особливо показовими ці процеси є на рівні міських водоканалів, оскільки саме тут найбільш чітко проявляються системні дисбаланси галузі. Досвід комунальних підприємств «Черкасиводоканал» Черкаської міської ради (далі – КП «Черкасиводоканал»), «Водоканал» Запорізької міської ради (КП «Водоканал», м. Запоріжжя), «Тернопільводоканал» Тернопільської міської ради (КП «Тернопільводоканал») і «Львівводоканал» Львівської міської ради (ЛМКП «Львівводоканал») демонструє, наскільки різними можуть бути підходи до формування тарифів навіть у межах єдиної нормативної системи. Аналіз структури витрат, рівня втрат води, інвестиційної діяльності, енергоефективності та механізмів фінансового контролю дозволяє побачити, крім специфіки окремих підприємств, глибші системні проблеми українського водопровідно-каналізаційного господарства.

Для аналізу особливостей тарифоутворення опитано чотири зазначені комунальні підприємства. У відповідях «змішалися» економіка і техніка, планові розрахунки та постійні аварійні ситуації, регуляторні вимоги й практичні обмеження, з якими стикаються підприємства на місцях. Попри відмінності у масштабах діяльності, ресурсному забезпеченні, рівні зношеності інфраструктури та специфіці регіональних умов функціонування, у всіх чотирьох випадках простежуються схожа логіка функціонування і подібні проблемні вузли. Щоб чіткіше показати масштаб і багатовимірність проблеми, зібраний матеріал було об'єднано у три тематичні блоки: «Як формуються тарифи і з чого вони складаються», «Наскільки ефективно працює система і що обмежує її розвиток» та «Як управляються водоканали: прозорість, рішення і відповідальність».

Відповіді водоканалів демонструють спільну тенденцію: тарифи на водопостачання та водовідведення поступово втрачають характер прямого відображення фактичної вартості послуг (табл. 1). КП «Черкасиводоканал», КП «Водоканал» (м. Запоріжжя), КП «Тернопільводоканал» і ЛМКП «Львівводоканал» у своїх поясненнях переважно апелюють до постанов НКРЕКП від 30.12.2025, зміщуючи акцент з внутрішньої економіки формування тарифів на нормативно-регуляторні підстави їх встановлення. Фактично аргументація зводиться до посилань на регуляторні документи й оприлюднені структури витрат, без розкриття повної логіки їхнього формування. Попри формальну відкритість інформації, система тарифоутворення для споживача залишається складною, малопрозорою і перевантаженою технічною та нормативною термінологією.

**ЯК ФОРМУЮТЬСЯ
ТАРИФИ І З ЧОГО ВОНИ
СКЛАДАЮТЬСЯ**

Таблиця 1. Формування тарифів та їх економічна структура

Запитання	КП «Черкаси-водоканал»	КП «Водоканал» (м. Запоріжжя)	КП «Тернопіль-водоканал»	ЛМКП «Львів-водоканал»
Яка структура тарифів з розподілом за статтями витрат у відсотках та гривнях на 1 м ³ ?	Структура чинних тарифів затверджена постановою НКРЕКП від 30.12.2025 №2297 та наведена у додатках до постанови	Структура діючих тарифів затверджена постановою НКРЕКП від 30.12.2025 №2281 та містить розподіл витрат у відсотках і грн/м ³	Тарифи затверджені постановою НКРЕКП від 30.12.2025 №2294; для населення у 2026 р. застосовуються тарифи станом на 24.02.2022	Тарифи встановлені постановою НКРЕКП від 30.12.2025 №2286; для населення застосовуються тарифи станом на 24.02.2022
Яка методика використовується для розрахунку тарифів?	Постанова НКРЕКП від 10.03.2016 №302	Постанова НКРЕКП від 10.03.2016 №302 (чинна редакція від 01.01.2026)	Постанови НКРЕКП від 10.03.2016 №302, від 24.03.2016 №364 і від 22.04.2025 №593	Постанови НКРЕКП від 10.03.2016 №302 і від 24.03.2016 №364
Який період між фактичним зростанням витрат та останнім переглядом тарифів?	12 місяців	Тарифи 2022 р. втратили актуальність через різке зростання витрат (реагенти ×3–4, ПММ ×2, електроенергія +40%); у 2022–2024 рр. перегляд був обмежений; частина витрат не компенсована	–	Тарифи переглядаються щорічно
Чи включають тарифи інвестиційну складову? Якщо так – який її обсяг у грн/м ³ і які конкретні проекти вона фінансує?	Так: 1,3670 грн/м ³ (водопостачання) і 1,6337 грн/м ³ (водовідведення); фінансування проєкту «Другий проєкт розвитку міської інфраструктури»	Так; через амортизацію та інвестпрограму; обсяг на 2025 р.: 0,7645 грн/м ³ (водопостачання) і 0,8757 грн/м ³ (водовідведення); заходи: модернізація мереж, насосних станцій, обладнання тощо	Інвестиційна складова включена (амортизація 5,5% + прибуток 18,2%); фінансування реконструкцій, купівля техніки й обладнання в межах проєкту «Розвиток міської інфраструктури – 2»	Так; інвестиційна складова – 1,2004 грн/м ³ ; фінансує заходи інвестпрограми підприємства (модернізація інфраструктури, оновлення мереж, енергоефективні проєкти)
Чи покривають тарифи повну собівартість послуг? Якщо ні – який рівень покриття (%)?	Водопостачання – 80%, водовідведення – 70%	Не покривають; 57% водопостачання, 61% водовідведення (залежно від категорій споживачів)	Близько 70% загалом; для населення тарифи не відповідають фактичним витратам	Ні; дефіцит покриття витрат становить близько 35%
Який відсоток тарифів було затверджено без змін при останньому перегляді?	100%	Частково скориговані НКРЕКП з урахуванням зауважень і змін витрат; не всі витрати враховані	–	Близько 93% (для юридичних споживачів)

Показово, що досліджувані підприємства працюють за однією базовою методикою – відповідно до Постанови НКРЕКП №302 від 10.03.2016. У нормативному полі система має уніфікований характер: одна процедура, одна методика, єдиний регулятор. Водночас у відповідях можна побачити, наскільки різними бувають умови роботи водоканалів навіть у межах спільних правил. Найбільш розгорнуто це простежується у відповіді КП «Тернопільводоканал», де поруч із базовими нормативними документами згадується окреме регулювання періоду воєнного стану. Це важливий момент, оскільки він демонструє, що тарифоутворення в Україні зараз працює не в стабільних ринкових умовах, а в режимі постійного антикризового коригування. Формально механізм не змінився, але економічне середовище навколо нього змінилося кардинально.

Найбільш проблемною виглядає відповідь КП «Водоканал» (м. Запоріжжя) щодо розриву між зростанням витрат і переглядом тарифів. Якщо КП «Черкасиводоканал» і ЛМКП «Львівводоканал» фіксують відносно регулярний річний цикл коригування тарифів, то КП «Водоканал» описує ситуацію тривалого відставання тарифів від реальної динаміки витрат. У відповіді зазначено, що реагенти подорожчали у 3–4 рази, паливо – удвічі, електроенергія – у 1,4 рази, тоді як тарифний рівень залишався незмінним упродовж тривалого періоду. На цьому тлі критично виглядає структура споживання, де близько 60% припадає на населення зі «старими» тарифами. Фактично водоканали опинилися між двома реальностями: з одного боку – стрімке зростання витрат, з іншого – політична та соціальна неможливість швидко піднімати тарифи для населення.

Відповіді підприємств щодо інвестиційної складової показують, що тарифи містять спробу хоч частково втримати інфраструктуру від подальшого старіння. У всіх чотирьох випадках інвестиційна складова присутня, однак її масштаби та логіка використання різняться. КП «Черкасиводоканал» вказує конкретні обсяги – 1,3670 грн/м³ на водопостачання та 1,6337 грн/м³ на водовідведення. У КП «Тернопільводоканал» акцент зроблено на амортизаційних відрахуваннях і фінансуванні реконструкції насосних станцій, мереж та закупівлі спецтехніки. Найбільш масштабно свою інвестиційну програму описує запорізьке КП «Водоканал». З відповіді видно, що йдеться не про окремі локальні ремонти, а про постійне «латання» великої інфраструктурної системи. Інвестиційна складова тарифу, встановленого ЛМКП «Львівводоканал», дорівнює 1,2004 грн/м³.

Ще гострішою виглядає ситуація з покриттям собівартості послуг. Жодне з підприємств не заявило, що чинні тарифи повністю компенсують фактичні витрати. Але різниця між містами велика. Якщо у КП «Черкасиводоканал» рівень покриття становить 80% для водопостачання і 70% для водовідведення, то в КП «Водоканал» (м. Запоріжжя) ситуація складніша: у першому кварталі 2026 р. тарифи покривали 57% собівартості водопостачання та 61% водовідведення. Дефіцит покриття витрат у ЛМКП «Львівводоканал» становить 35%. КП «Тернопільводоканал» також визнає, що тарифи для населення залишаються на рівні лютого 2022 р., тоді як фактичні витрати давно змінилися. У результаті загальний рівень покриття повної вартості послуг дорівнює 70%. За цими цифрами проглядається дисбаланс галузі, за якого підприємства змушені працювати в умовах дефіциту ресурсів.

Показовими є й відповіді щодо того, наскільки регулятор враховує подані підприємствами розрахунки. Лише КП «Черкасиводоканал» повідомляє про стовідсоткове затвердження тарифу без змін (у ЛМКП «Львівводоканал» – близько 93% для юридичних споживачів). У випадку КП «Водоканал» (м. Запоріжжя) ситуація демонструє реальну динаміку взаємодії між водоканалами та НКРЕКП. Підприємство подало розрахунки ще у травні 2025 р., однак затвердження відбулося в грудні. За цей період змінювалися ціни, законодавчі вимоги та складові витрат, а самі тарифи неодноразово коригувалися відповідно до зауважень регулятора. При цьому підприємство зазначає, що не всі витрати були враховані у фінальному рішенні. Фактично це означає, що навіть економічно обґрунтовані розрахунки не гарантують повного включення витрат у тариф.

Відповіді водоканалів щодо втрат води демонструють одну з найболючіших проблем галузі: значна частина води просто не доходить до споживача (табл. 2). У Черкасах фактичний рівень втрат у 2025 р. становив 22,13%, що навіть нижче затвердженого нормативу у 28%. Тернопіль також утримується в межах відносно контрольованих показників – близько 29–30% при нормативних 38,45%. На цьому фоні цифри запорізького КП «Водоканал» виглядають вже як ознака системної кризи: 58,6% втрат у 2025 р. та понад 61% у перші місяці 2026 р. Це означає, що більше половини води, поданої в мережу, фактично втрачається ще до моменту реалізації послуги. Причини таких показників різні: фізичний стан мереж, аварійність, похибки обліку, наслідки бойових дій тощо. Але сам факт таких втрат показує, наскільки дорогою є неефективність інфраструктури для підприємств.

**НАСКІЛЬКИ ЕФЕКТИВНО
ПРАЦЮЄ СИСТЕМА І ЩО
ОБМЕЖУЄ ЇЇ РОЗВИТОК**

Таблиця 2. Техніко-економічна ефективність системи та виробничі обмеження

Запитання	КП «Черкаси-водоканал»	КП «Водоканал» (м. Запоріжжя)	КП «Тернопіль-водоканал»	ЛМКП «Львів-водоканал»
Який фактичний рівень втрат води в системі (технологічні та комерційні) у відсотках від поданої води?	22,13% (2025 р.), ІТНВПВ – 28,0%	58,6% (2025 р.); 61,4% (3 міс. 2026 р.)	29,93% (2024 р.); 29,27% (2025 р.); норматив – 38,45%	28,85%
Яка частка цих втрат включена до тарифів як економічно обґрунтована?	Повністю включено у межах нормативних значень	Включено за ІТНВПВ та виробничими програмами; план 2026 – 54,6%	Включено 29,67%	Включено в межах затверджених технологічних нормативів (ІТНВПВ)
Який рівень зношеності мереж і основних фондів (у відсотках) станом на останній звітний рік?	55%	Основні фонди – 20,6%, водопровідні мережі – 77%, каналізаційні мережі – 72%	Основні фонди – 18,8%, водопровідні та каналізаційні мережі – по 60%	Водопровідні мережі – 31%, каналізаційні мережі – 27%
Який обсяг фактично виконаних інвестицій за останні 3 роки порівняно із запланованим (%)?	100% (2023–2025 рр.)	79% (2023 р.); 28% (2024 р.); 74% (2025 р.)	–	100%
Які заходи з енерго-ефективності реалізовано за останні 3 роки і який економічний ефект вони дали (у грн або % зниження витрат)?	АСКОЕ, АСУТП, заміна трубопроводів; зниження енергоспоживання: водопостачання – 9%, водовідведення – 9%	Переоснащення енерго-господарства, заміна трансформатора 1600→400 кВА; економія 52 380 кВт·год/рік	Реконструкція насосних станцій і КНС; економія 3,56 ГВт·год/рік	Оптимізація насосного обладнання та впровадження енергоефективних режимів; економія – 3 682,8 тис. кВт·год, ефект – 34,456 млн грн.
Яка частка аварійних ремонтів у загальній структурі витрат (%)?	2%	ППР-система; аварійні ремонти не виокремлюються (в межах поточного ремонту, близько 5,2% витрат)	Близько 1%	3,55% (ремонтна складова тарифу)

Значна частина цих втрат закладається у тарифи як економічно обґрунтована. У відповіді КП «Черкасиводоканал» зазначено, що фактичні втрати повністю перебувають у межах нормативів і тому включені до тарифів. КП «Тернопільводоканал» заклало у тарифи на 2026 р. майже 30% втрат, а КП «Водоканал» (м. Запоріжжя) – понад 54%. У цьому контексті виникає одна з ключових суперечностей механізму тарифоутворення: споживач оплачує не лише воду, яку використовує, а й частину технологічної неефективності самої мережі водопостачання і водовідведення. З одного боку, без цього водоканали просто не змогли би працювати, оскільки втрати є фізично неминучими для старих мереж. З іншого боку, чим вищими є нормативні втрати, тим слабшим виглядає стимул до масштабної модернізації. Відтак тарифи частково компенсують не розвиток інфраструктури, а її хронічну вразливість.

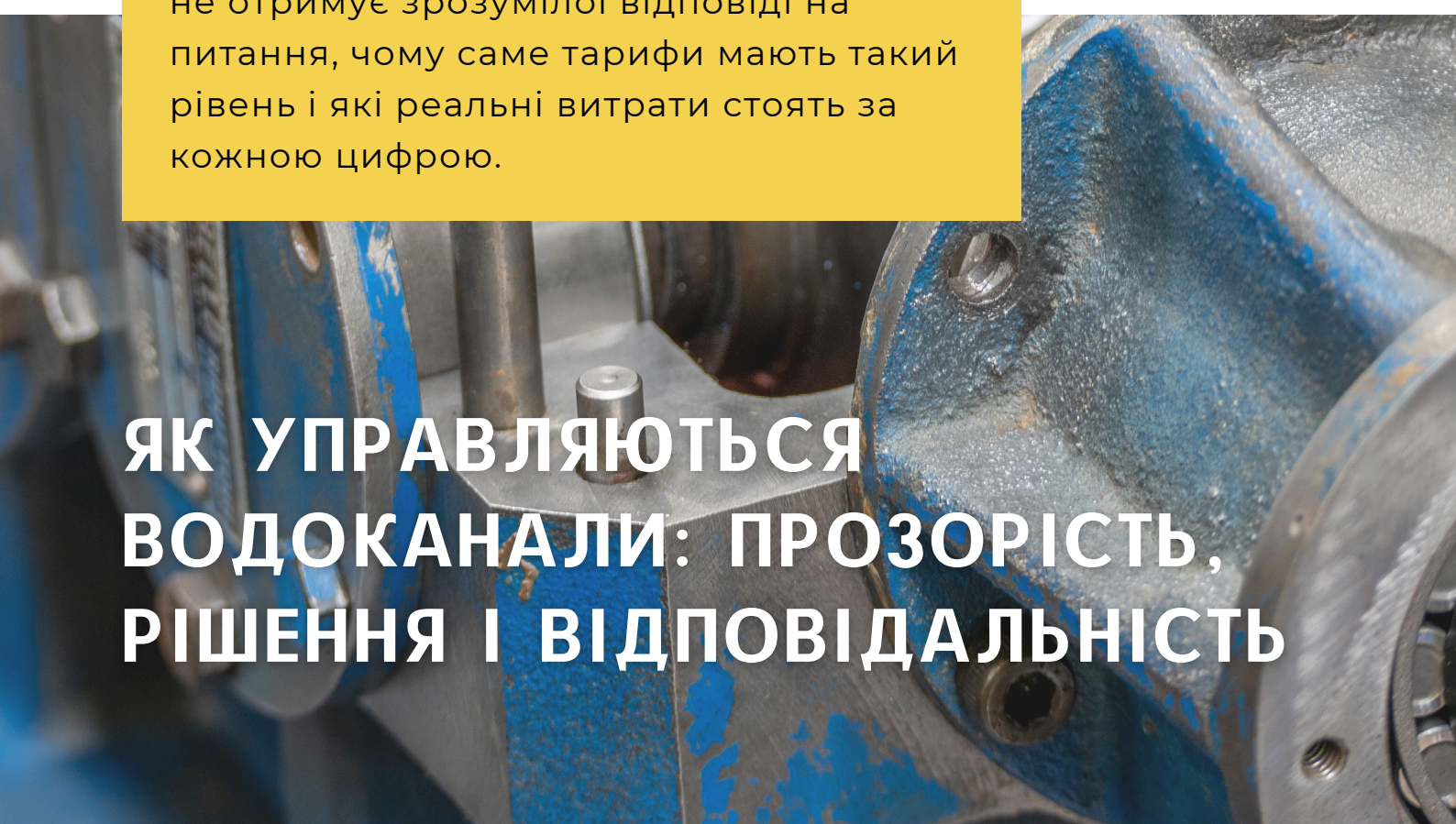
Причини такої ситуації особливо добре видно у відповідях про зношеність мереж та основних фондів. У Черкасах загальний рівень зношеності мереж і фондів становить 55%. У Львові стан такий: водопровідні мережі зношені на 31%, каналізаційні – 27%. У Тернополі водопровідні та каналізаційні мережі зношені приблизно на 60%, хоча рівень зношення основних фондів нижчий – 18,8%. Найконтрастнішою є ситуація у Запоріжжі. При відносно невисокому показнику зношеності основних фондів у 20,6%, водопровідні мережі зношені на 77%, а каналізаційні – на 72%. Це дуже важливе уточнення, бо воно показує різницю між бухгалтерським обліком активів і реальним фізичним станом інфраструктури. Формально підприємство може мати відносно «нестарі» основні фонди, але критично зношені мережі, через які щодня втрачаються величезні обсяги води.

Відповіді підприємств щодо виконання інвестиційних програм показують різницю між стабільним фінансуванням і постійною боротьбою за ресурси. КП «Черкасиводоканал» і ЛМКП «Львівводоканал» повідомили про їх стовідсоткове виконання. На фоні загального стану галузі це виглядає радше винятком, ніж правилом. КП «Водоканал» (м. Запоріжжя) демонструє нестабільніші результати: 79% виконання у 2023 р., лише 28% у 2024 р. та 74% у 2025 р. За цими цифрами видно, наскільки залежними є інвестиційні процеси від фінансового стану підприємства, вартості енергоносіїв, регуляторних рішень і загальної економічної та безпекової ситуації в країні. КП «Тернопільводоканал» відповіді щодо рівня виконання інвестицій не надав, однак його інші пояснення свідчать, що основний акцент зміщується у бік підтримання працездатності критичної інфраструктури.

У питаннях енергоефективності всі чотири підприємства «говорять» мовою конкретних технічних рішень. У Черкасах було зроблено ставку на автоматизацію системи комерційного обліку електроенергії, АСУТП та заміну трубопроводів (результат вимірюється скороченням питомого споживання електроенергії на 9% як у водопостачанні, так і у водовідведенні). У Запоріжжі заміна силового трансформатора потужністю 1600 кВА на трансформатор 400 кВА дозволила зекономити понад 52 тис. кВт·год на рік. У Тернополі великі інфраструктурні проекти у межах програми «Розвиток міської інфраструктури – 2» (реконструкція водозабору, насосних станцій, модернізація каналізаційних об'єктів тощо) дали економію електроенергії на рівні 3,56 ГВт·год на рік. Економія 3 682,8 тис. кВт·год у Львові мала ефект у грошовому вимірі – 34,456 млн грн.

Цікавими є відповіді щодо аварійних ремонтів. Формально їх частка у структурі витрат виглядає невеликою (1–2% – у Черкасах і Тернополі, 3,55% – у Львові, 5,2% – у Запоріжжі). Проте спосіб пояснення цих витрат важливіший за цифри: аварійні ремонти не існують окремо, а інтегровані у систему планово-попереджувальних ремонтів. Тобто підприємства постійно працюють у режимі, де межа між плановим обслуговуванням і ліквідацією аварій поступово стирається. Саме тому навіть відносно невелика частка аварійних витрат не означає відсутності проблем з мережами. Навпаки, це свідчить про те, що система роками адаптувалася до постійних пошкоджень і «навчилася» вбудовувати їх у щоденну виробничу діяльність. У цьому добре проявляється специфіка галузі, за якої значна частина ресурсів спрямовується не на розвиток, а на те, щоб стара інфраструктура просто не зупинилася.

Відповіді водоканалів щодо прозорості тарифів формально виглядають достатньо однозначними: усі підприємства заявляють про оприлюднення структури тарифів на власних сайтах або додатково на ресурсах НКРЕКП (табл. 3). Однак сам факт публікації ще не означає реальної прозорості системи тарифоутворення. Розміщені постанови регулятора, додатки до них або технічні таблиці зі структурою витрат є складними для сприйняття пересічним споживачем. Попри те, що інформація є відкритою, вона подається без зрозумілого пояснення причин зростання тарифів чи логіки формування окремих складових. У результаті прозорість часто набуває декларативного характеру. Споживач має доступ до документів, але не отримує зрозумілої відповіді на питання, чому саме тарифи мають такий рівень і які реальні витрати стоять за кожною цифрою.

**ЯК УПРАВЛЯЮТЬСЯ
ВОДОКАНАЛИ: ПРОЗОРІСТЬ,
РІШЕННЯ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

Таблиця 3. Інституційне середовище, прозорість і управлінська якість

Запитання	КП «Черкаси-водоканал»	КП «Водоканал» (м. Запоріжжя)	КП «Тернопіль-водоканал»	ЛМКП «Львів-водоканал»
Чи оприлюднюється деталізована структура тарифів у відкритому доступі?	Так, на сайті підприємства	Так, на сайтах підприємства та НКРЕКП; також подається у вигляді діаграм	Так, на сайті підприємства	Так, на сайтах підприємства та НКРЕКП
Чи публікуються фінансові звіти підприємства? За якими стандартами обліку і з якою періодичністю?	Так (щорічно), МСФЗ; публікація на сайті підприємства	Так, МСФЗ; публікація на сайті підприємства	Так, МСФЗ; публікація на сайті підприємства	Так, МСФЗ
Чи проводяться публічні обговорення тарифів перед їх затвердженням? Вкажіть дату останнього.	Так, відповідно до порядку НКРЕКП №866 від 30.06.2017	На період воєнного стану публічні обговорення не проводяться; останні – 16.12.2021	На період воєнного стану публічні обговорення не проводяться	На період воєнного стану публічні обговорення не проводяться; останні – 27.05.2021
Чи були випадки відхилення або коригування тарифних розрахунків регулятором за останні 5 років? Якщо так – з яких причин?	Випадків відхилення або коригування не зафіксовано	Тарифи неодноразово переглядалися, частково скасовувалися постанови, частина витрат не була врахована	–	Окремі коригування відбувалися в межах регуляторних процедур НКРЕКП, без повного відхилення тарифів
Чи проводився незалежний аудит тарифів або фінансової діяльності підприємства за останні 3 роки? Якщо так – ким і коли?	Аудит 2023–2024 рр. – ТОВ «Інтерконто»; 2025 р. – у процесі	Аудит за МСФЗ 2023–2025 рр. – ТОВ «Crowe Erfolg Ukraine»	Аудиторські висновки оприлюднені на сайті підприємства	Так, щорічно; аудит за 2025 р. – ТОВ «Crowe Erfolg Ukraine»
Які внутрішні механізми контролю ефективності витрат застосовуються?	Аналіз структури витрат за видами та показниками	Бюджетування, лімітування, факторний аналіз витрат	Щоквартальний і щоденний контроль ресурсів	Щоквартальний моніторинг структури тарифів та бюджетний контроль
Які основні фактори найбільше впливають на зростання тарифів?	Енергоносії, зарплати, курс валют, обсяги реалізації	Електроенергія, реагенти, оплата праці, податки	Електроенергія, інфляційні фактори, курс гривні, ПММ	Енергоносії, зарплата, податки, ремонти мереж, паливно-мастильні матеріали, інфляційний тиск

Ще більш показовою є ситуація з фінансовою звітністю підприємств. Усі чотири водоканали декларують її регулярне оприлюднення відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що свідчить про високий рівень відкритості. На практиці ж сама наявність фінансових звітів у відкритому доступі не гарантує зрозумілості фінансового стану підприємств для громадськості. Більшість таких документів орієнтовані насамперед на професійних користувачів – аудиторів, регуляторів, органи влади чи кредиторів – і містять значний масив спеціалізованої фінансової інформації без адаптації для широкої аудиторії. Виникає парадоксальна ситуація, за якої водоканали демонструють формальне дотримання принципів прозорості, однак реальний суспільний контроль є обмеженим через складність самої звітності та відсутність її пояснення.

Найбільш контрастною виявляється ситуація з публічними обговореннями тарифів. КП «Черкасиводоканал» посилається на чинний порядок НКРЕКП і визнає механізм громадського обговорення проєктів рішень. Водночас КП «Водоканал» (м. Запоріжжя) і ЛМКП «Львівводоканал» зазначають, що на період воєнного стану відкриті обговорення тарифів не проводяться, а останні повноцінні публічні процедури були ще у 2021 р. КП «Тернопільводоканал» підтверджує аналогічну практику – громадські обговорення на час воєнного стану призупинені. Наслідком є інституційний зсув: механізм участі населення у формуванні тарифів фактично згорнутий або обмежений, і процес прийняття рішень зміщується у площину регулятора та підприємств, що змінює баланс між публічною участю й адміністративним регулюванням.

Неоднозначними є відповіді щодо коригування тарифних розрахунків. КП «Черкасиводоканал» фіксує відносно стабільну ситуацію, заявляючи про відсутність випадків відхилення або суттєвого коригування тарифних розрахунків регулятором за останні п'ять років. Це створює образ більш передбачуваної взаємодії з НКРЕКП, де погоджені розрахунки проходять регуляторний контур без радикальних змін. Окремі коригування тарифів ЛМКП «Львівводоканал» відбувалися в межах регуляторних процедур НКРЕКП. Натомість запорізьке КП «Водоканал» описує іншу динаміку: багаторічну змінність тарифів, їх перегляд у 2024–2026 рр., тимчасові скасування деяких постанов і поетапне введення нових рішень. У цій траєкторії видно не стільки «відхилення» у формальному сенсі, скільки постійне регуляторне коригування, яке відображає нестабільність економічних умов.

Щодо незалежного аудиту фінансової діяльності, підприємства декларують його проведення, однак з різним рівнем деталізації. КП «Черкасиводоканал» надало найбільш структуровану інформацію: аудит за 2023–2024 рр. проведено аудиторською фірмою «Інтерконто», а за 2025 р. він ще триває. КП «Водоканал» (м. Запоріжжя) посилається на проведення зовнішнього аудиту за 2023–2025 рр. та його оприлюднення через сайт підприємства, із залученням ТОВ «Crowe Erfolg Ukraine». Ця ж компанія проводила аудит у ЛМКП «Львівводоканал». КП «Тернопільводоканал» обмежується загальним посиланням на доступність аудиторських висновків у відкритому доступі. Попри те, що в досліджуваних підприємствах аудиторський контроль існує, його публічна «читабельність» залежить від того, наскільки підприємства структурують і пояснюють ці дані.

Відповіді щодо внутрішніх механізмів контролю витрат показують різний рівень управлінської «зрілості» водоканалів, хоча загальна логіка залишається спільною. КП «Черкасиводоканал» контроль витрат описує максимально узагальнено – через постійний аналіз структури витрат у розрізі статей і використання як вартісних, так і кількісних показників. У КП «Водоканал» (м. Запоріжжя) підхід виглядає більш формалізованим: система бюджетування і лімітування витрат доповнюється факторним аналізом матеріальних витрат, що вже свідчить про спробу структурованого управління витратами на рівні центрів відповідальності. КП «Тернопільводоканал» демонструє найбільш операційно насичений варіант контролю – щоквартальний аналіз фінансово-господарської діяльності, щомісячний контроль бюджету доходів і видатків та щоденний моніторинг використання енергетичних і матеріальних ресурсів.

У частині факторів зростання тарифів усі чотири підприємства фіксують подібний набір причин, однак з відмінними акцентами. Найбільш системно виглядає підхід КП «Черкасиводоканал», де поряд із цінами на енергоносії та матеріали згадуються зміни мінімальних соціальних гарантій, валютний курс й обсяги реалізації послуг. Відповідь КП «Водоканал» (м. Запоріжжя) концентрується на класичному наборі витратних складових: електроенергія, реагенти, паливно-мастильні матеріали, зарплата та податкове навантаження, підкреслюючи залежність тарифів від макроекономічних і фіскальних змін. КП «Тернопільводоканал» формулює стислий, але показовий перелік: енергоресурси, прожитковий мінімум, валютний курс і паливо. До означених факторів ЛМКП «Львівводоканал» додає інфляційний тиск.

ВИСНОВКИ

Якщо дивитися на результати опитування чотирьох водоканалів у сукупності, то перше, що впадає в око: тарифи у цій системі давно перестали бути суто економічною категорією. Вони виконують роль компромісного механізму між витратами підприємства, регуляторними обмеженнями і соціальною допустимістю. Саме тому у відповідях так часто повторюється одна й та сама логіка: тарифи або не повністю покривають собівартість, або покривають її частково і з часовим лагом. Це створює ефект постійного «наздоганяння» економічної реальності, коли витрати вже змінилися, а тарифи ще працюють у рамках попередньої інфляційної та енергетичної ситуації. У результаті підприємства функціонують у режимі керованого дефіциту, де стабільність забезпечується не балансом доходів і витрат, а здатністю системи витримувати хронічну фінансову напругу.

Другий аспект проблеми – це технічний стан інфраструктури, який фактично визначає межі можливих економічних рішень. Стан мереж, рівень зношеності та втрати води формують своєрідний «жорсткий каркас» системи, який неможливо швидко змінити лише через тарифну політику. Коли втрати сягають 20–30% у відносно кращих випадках і перевищують 50% у проблемних, це означає, що значна частина витрат закладається не на розвиток, а на компенсацію фізичних втрат у мережах. Саме в цьому проявляється основна суперечність: чим гірший стан інфраструктури, тим більша потреба в інвестиціях, але тим слабша здатність тарифів ці інвестиції забезпечити. У результаті система відтворює самасебе в обмеженому режимі – ремонти частково замінюють модернізацію, а підтримання працездатності витісняє стратегічний розвиток.

Третій аспект пов'язаний з тим, як ця система управляється і наскільки вона є «відкритою» для зовнішнього контролю. Формально водоканали виглядають досить структурованими організаціями: є внутрішній фінансовий контроль, бюджетування, аналіз витрат, аудит, оприлюднення звітності. Але ця формальна впорядкованість співіснує з обмеженою публічною участю у прийнятті тарифних рішень, особливо в умовах воєнного стану, коли механізми відкритих обговорень фактично не працюють. Наслідком є модель управління, в якій ключові рішення концентруються між регулятором і підприємством, тоді як споживач залишається радше спостерігачем, ніж учасником процесу. Відтак питання подальшого розвитку тарифоутворення потребує удосконалення механізмів зворотного зв'язку та розширення інструментів публічного обговорення.

МИСЛИМО КРИТИЧНО. ДІЄМО ЕФЕКТИВНО.

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«НАУКОВО-АНАЛІТИЧНА СПІЛКА»

+38 098 99 72 111
goscanun@gmail.com

www.ngosau.com